

Sl.No. :

नामांक			Roll No.			

No. of Questions – 30

SS-12-Sanskrit Sah.

No. of Printed Pages – 7

यहाँ से काटिए

उच्च माध्यमिक परीक्षा, 2018
SENIOR SECONDARY EXAMINATION, 2018

संस्कृत साहित्यम्

समय : 3¼ (सपाद होरात्रयम्)

पूर्णाङ्क : 80

प्रश्न पत्र को खोलने के लिए यहाँ फाड़ें

परीक्षार्थिभ्यः सामान्य निर्देशाः

- 1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामांक अनिवार्यतः लेख्यः ।
- 2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।
- 3) प्रत्येकं प्रश्नस्योत्तरम् उत्तरपुस्तिकायामेव देयम् ।
- 4) प्रत्येकं प्रश्नभागस्य उत्तरं क्रमानुसारमेकत्रैव लेखितव्यम् ।

यहाँ से काटिए

1) अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

कश्चित् कान्ता विरह गुरुणास्वाधिकारात्प्रमत्तः

शापेनास्तङ्गमित महिमा वर्षभोग्येण भर्तुः ।

यक्षश्चक्रे जनकतनयास्नानपुण्योदकेषु

स्निग्धच्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु ॥

क) यक्षः कुत्र निवसति स्म ?

[1]

ख) यक्षः कियत् काल पर्यन्तम् शापितः आसीत् ?

[1]

ग) “स्निग्धच्छायातरुषु-” इत्यत्र विशेषण-विशेष्य पदं लिखत ।

[2]

2) अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

एकस्मिन् दिने इन्दुमती भर्तारं त्रिलोचनम् उपायं दर्शितवती, यद् अधुना वृद्धाश्रमे एव मातरं प्रापय्य निश्चिन्ततायाः अनुभवः क्रियेत् । अनेन तत्र स्वसमवयस्काभिः सह माता अपि सुखिनी स्थास्यति, वयम् अपि इह दुःखोन्मुक्ताः भविष्यामः । त्रिलोचनः इन्दुमत्याः प्रस्तावेन तत्कालम् एव सहमतः अजायत । अवसरं दृष्ट्वा सः मातरं तदर्थम् अनुकूलाम् अपि कृतवान् ।

क) इन्दुमती त्रिलोचनं किमुपायं दर्शितवती ?

[1]

ख) अवसरं दृष्ट्वा त्रिलोचनः किं कृतवान् ?

[1]

ग) ‘वयमपि इह दुःखोन्मुक्ताः’ इत्यत्र ‘वयं’ सर्वनामस्थाने संज्ञापदं लिखत ।

[2]

3) अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

मैत्रेयः एष चार्यचारूदत्तस्य प्रियवयस्येन जूर्णवृद्धेन जातीकुसुमवासितः प्रावारकोऽनुप्रेषितः सिद्धिकृतदेवकार्यस्यार्य-

चारूदत्तस्योपनेतव्य इति । तद्यावदार्यचारूदत्तं पश्यामि । एष चारूदत्तः सिद्धिकृतदेवकार्यो गृहदेवतानां बलि हरन्ति एवागच्छति ।

विदूषकः (उपसृत्य) एष आर्य चारूदत्तः । तद्यावत् साम्प्रतमुपसर्पामि । (उपसृत्य) स्वस्ति भवते। वर्धतां भवान् ।

चारूदत्तः सर्वकाल मित्रं मैत्रेय प्राप्तः सखे स्वागत । आस्यताम् ।

- क) चारूदत्तस्य कृते प्रावारकः केन प्रेषित? [1]
 ख) मैत्रेयः चारूदत्तस्य कीदृशः मित्रम् आसीत्? [1]
 ग) मैत्रेयः चारूदत्तं समीपं केन प्रयोजनेन गच्छति? [2]

4) रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

- क) इन्दुमती राज्यसर्वकारेण सम्मानिता । [1]
 ख) मानवाः सर्वत्र विजयं कामयन्ते । [1]
 ग) मातृवन्दना मधुर स्वरेण गीयताम् । [1]

5) निम्नलिखितयोः वाक्ययोः भावार्थं हिन्दां संस्कृते वा लिखत -

- क) सङ्गेशक्तिः कलौ युगे । [2]
 ख) समशक्तिं पराक्रमैः । [2]

6) अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयसहितं सरलम् अर्थं हिन्दां संस्कृते वा लिखत - [3]

बुद्ध्या विचिन्तयामास वीराः केन निपातिताः ।
 गाहमानश्च तत् तोयमन्तरिक्षात् स शुश्रुवे ॥

7) निम्नलिखितयोः शब्दयोः हिन्दीभाषायाम् आङ्ग्लभाषायां वा अर्थं लिखत -

- क) असकृत् [1]
 ख) वयस्य [1]

8) 'विरलाः हि तेषामुपदेष्टारः' 'इत्यत्र' तेषां सर्वनामस्थाने संज्ञापदं लिखत । [1]

9) 'रमन्ते तत्र देवताः' इत्यत्र कर्तृपदं लिखत । [1]

10) "पीतप्रतिबद्धवत्सां तां घेनुं...." अत्र विशेष्यपदं लिखत । [1]

11) "पैशुन्यमुच्यते किंतत्" इत्यत्र 'पैशुन्यं' पदस्य पर्यायपदं लिखत । [1]

- 12) “वस्तुतः सङ्घटने एव शक्तिनिवासः” इत्यत्र रेखाङ्कितपदस्य विलोमपदं लिखत । [1]
- 13) “नहि, नहि, हिरण्यमयी सीताप्रतिकृतिः” इति कः कं प्रति कथयति? [1]
- 14) वेदानां रचनाकाल विषये केषां त्रिविदुषां मतं संक्षेपेण लिखत । [3]
- 15) कस्य नाटकस्य कथानकः ‘स्वप्नवासवदत्तम्’ इत्यस्य पूर्वभागः विद्यते? कति अङ्केषु विभक्तमिदं नाटकम्? [2]
- 16) कस्य गद्यकाव्यस्य उत्तरार्द्धभागः भूषणभट्टेन पूरितः? अस्य पूर्वभागः केन लिखितः? [2]
- 17) निम्नलिखित प्रश्नानां संक्षिप्तम् उत्तरं लिखत –
- क) “जयपुर विलासः” केन कविना सुरचितं रमणीयं खण्डकाव्यम् अस्ति? [1]
- ख) भास्कराचार्यस्य ‘सिद्धान्त-शिरोमणौ’ गणिताध्यायं आधारीकृत्य छात्राणांकृते ग्रह गणित सिद्धान्तानां विवेचनं केन कृतम्? [1]
- ग) ‘आदर्श-दम्पती’ इति उपन्यासस्य लेखकः कः? [1]
- 18) अधोलिखितेषु कस्यापि एकस्य छन्दसः लक्षणोदाहरणे लिखत– [3]
- क) इन्द्रवज्रा
- ख) भुजङ्गप्रयातम्
- ग) शार्दूलविक्रीडितम्
- 19) निम्नलिखित-कस्यापि एकस्याः पंक्त्याः गणचिन्हं प्रदर्शयन् छन्दसः नामोल्लेखं कुरुत – [2]
- क) नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ।
- ख) मम विरहजानं त्वं वत्से शुचं गणयिष्यसि ।
- 20) अधोलिखितेषु कस्यापि एकस्य अलङ्कारस्य लक्षणोदाहरणे लिखत – [3]
- क) यमकम्
- ख) उपमा
- ग) अर्थान्तरन्यासः

21) निम्नलिखितेषु कस्यामपि एकस्यां पंक्त्यां प्रयुक्त-अलङ्कारस्य नामोल्लेखपूर्वकं लक्षणं लिखत - [2]

क) वधाय वध्यस्य शरं शरण्यः ।

ख) न पतिष्यतः कर सहस्रमपि ।

22) अधोलिखितं अपठितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

अस्ति मगधदेशे अतीव सुन्दरः, मनोहरः, रमणीयः जलाशयः। तस्य तोये सुरभीणि कमलानि आसन् । तत्र तङ्गागे हंसौ अवसताम् । कम्बुग्रीवो नाम कूर्मः तयोः मित्र मासीत् । एकदा केचिद् धीवरास्तत्रागत्य श्वो जलचराणां ग्रहणाय निश्चयमकुर्वन् । तेषां निश्चयं ज्ञात्वा कूर्मस्य नयनाभ्याम् अश्रूणि अगलन् । हंसौ तम् उपायमेकं बोधितवन्तौ ।

क) कम्बुग्रीवः कयोः मित्रमासीत्? (एकपदेन उत्तरम्) [1]

ख) धीवराः किं निश्चयमकुर्वन्? (पूर्णवाक्येन उत्तरम्) [1]

ग) “सुरभीणि कमलानि” इत्यत्र विशेषणं विशेष्यपदं किम्? [1]

घ) “नयनाभ्याम् अश्रूणि अगलन्-” अत्र कर्तृपदं किम्? [1]

23) अधोलिखितं अपठितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

अस्माकं भारतवर्षे नारीणां स्थानम् अतिमहत्त्वपूर्णं वर्तते । यदा-यदा पुरुषशक्तिः पराजिता भवति, तदा-तदा नारीशक्तिः सुसंघटिता भूत्वा मानवसमाजं विपद्भ्यः रक्षति। नार्याः योगदानेन एव समाजः सुसंस्कृतः दृश्यते । दया-क्षमा-ममता-त्याग-सहानुभूति इत्यादयः गुणाः नार्याः स्वाभाविकरूपेण वर्तन्ते । स्वतन्त्रतासंग्रामे अपि नारीणां योगदानं सर्वे जानन्ति । समाजस्य प्रगतिः नारीप्रगत्याधीना वर्तते । अतएवोक्तम् - यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः ।

क) भारतवर्षे केषां स्थानम् महत्त्वपूर्णं वर्तते? (एकपदेन उत्तरम्) [1]

ख) नार्याः कीदृशाः गुणाः स्वाभाविकरूपेण वर्तन्ते? (पूर्णवाक्येन उत्तरम्) [1]

ग) नारीशक्तिः विपद्भ्यः रक्षति.. इत्यत्र ‘रक्षति’ क्रियायाः कर्ता कः? [1]

घ) गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत । [1]

- 24) प्रदत्त-शब्दानां प्रयोगं कुर्वन् एकम् अनुच्छेदं लिखत - [5]
 मम ग्रामः ग्रामस्य नाम, समीपे, कृषकाः, उत्पादयन्ति, ग्रामस्य जलवायुः, वृक्षाः उपवनानिच, जीवनमत्तिसरलं,
 एका पाठशाला, आदर्शग्रामः ।

अथवा

क्रमरहितानि वाक्यानि समुचित-क्रमानुसारं लिखत -

- क) तस्य चत्वारः पुत्रा आसन् ।
 ख) तत्र प्राचीनकाले नृपः दशरथः राज्यमकरोत् ।
 ग) ऋषिः विश्वामित्रः शस्त्रविद्यां शिक्षेतुं रामलक्ष्मणौ स्वस्य आश्रमम् अनयत् ।
 घ) तस्याः नाम सीता आसीत् ।
 ङ) मिथिलानृपः स्वज्येष्ठां सुतां रामाय अयच्छत् ।
 च) ततः मिथिलायां चतुर्णामपि राजपुत्राणां विवाहोऽभवत् ।
 छ) अस्माकं देशस्य उत्तरप्रदेशे प्राचीना अयोध्यानगरी अस्ति ।
 ज) तेन सह सीता लक्ष्मणश्च अपि अगच्छताम् ।
 झ) तत्र वने रावणः सीतां कपटेन अहरत् ।
 त्र) पितुरादेशात् राज्यं त्यक्त्वा रामः वनमगच्छत् ।

- 25) निम्नलिखितेषु वाक्येषु केषाञ्चित् पञ्चवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत - [5]

- क) आप यहाँ कब आते हैं?
 ख) तुम सब कहाँ खेलते हो?
 ग) पुस्तक लाने के लिए घर जाओ ।
 घ) तुम्हारा मित्र यहाँ कब आयेगा?
 ङ) हमें यहाँ नहीं रहना चाहिए ।
 च) छात्र शिक्षक से व्याकरण पढ़ता है ।
 छ) वह कल कहाँ गया था?
 ज) यह किसकी पुस्तक है?

- 26) अधोलिखित-पदानां सूत्रोल्लेखपूर्वकं सन्धि-विच्छेदं कुरुत - [2]
 क) महौषधि:
 ख) प्रौढि:
- 27) अधोलिखित-पदानां सूत्रोल्लेखपूर्वकं सन्धिकुरुत - [2]
 क) हित + उपदेश:
 ख) विष्णो + अव
- 28) निम्नलिखितेषु रेखाङ्कितपदेषु प्रयुक्त-विभक्तेः नामोल्लेखं कृत्वा तस्य सूत्रं चापि लिखत -
 क) सायंकाले जनाः ग्रामं प्रति गच्छन्ति । [1]
 ख) बालकः पुष्पाय स्पृहयति । [1]
 ग) कामात् क्रोधः जायते । [1]
 घ) छात्रेषु मैत्रेयः पटुः । [1]
- 29) अधोलिखित-पदयोः प्रयुक्त समासस्य नामोल्लेखपूर्वकं विग्रहं कुरुत - [2]
 क) धर्मार्थौ
 ख) पीताम्बरः
- 30) अधोलिखित- विग्रहवाक्ययोः समासं कृत्वा समासस्य नामोल्लेखमपि कुरुत - [2]
 क) जनानाम् अभावः इति ।
 ख) कुत्सितः पुत्रः इति ।

DO NOT WRITE ANYTHING HERE